

©

**DE NIET-AFLATENDE LIEFDE VOOR
BRANDEND HOUT**

**We kunnen niet
aarden zonder
onze haarden**

's winters gaat er in het grote, open huis van mijn ouders een dik, wollen gordijn dicht. Ze trekken zich erachter terug, in de keuken en eetkamer, waar een gietijzeren kachel staat. Daarin branden ze het hout dat ze al in de zomer gaan sprokkelen bij vrienden en familie, die geen kachels maar wel bomen hebben. Mijn vader hakt, mijn moeder stapelt.

Op kerstavond gaat het gordijn tijdelijk open, omdat dan de open haard wordt aangestoken in de living. Zelfs als het helemaal niet zo koud is en we ons tot op ons feesthemd moeten uitkleden om eraan te kunnen zitten. Het inpakpapier van de kerstcadeautjes brandt mee.

Een week later, tijdens oudejaarsavond bij vrienden, gaan de mannen na het dessert en voor middernacht naar buiten, ook als het ijskoud is, om vuur te stoken in een vuurmand. De smartphones gaan op zak, er wordt gedronken en gelukgewenst. En gestaard naar het knetterende vuur. Het zijn schaarse rituelen die ons nog een beetje bij de natuur betrekken.

Welnu, stop ermee. Dat is zo'n beetje de boodschap van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), die becijferde dat 'de huishoudens', en dan vooral de open haarden, tegenwoordig de grootste bronnen van fijn stof zijn (*DS 24 januari* (http://www.standaard.be/cnt/dmf20170123_02691364)). Door twee uur lang de open haard te branden, stoot u evenveel fijn stof uit als een vrachtwagen die van Brussel

‘We gebruikten
vuur voor
verdediging, licht
en warmte – erg
handig – maar
het is ook
symbool gaan
staan voor
gezelligheid.

Avonden zonder
vuur waren koud
en donker’

LIEVEN DE CAUTER

naar Parijs rijdt, klinkt het. Twee
uur branden? Daarmee kom je
niet eens aan een gezellige kerst-
avond, of een knusse doorde-
weekse winterochtend in de eet-
hoek.

Natuurlijk versus artifi- cieel

‘Het is tragisch. Datgene wat
ons groot heeft gemaakt, bete-
kent nu ook onze ondergang’,
zegt cultuurfilosoof Lieven De

Cauter. ‘We leven vandaag in het

tijdperk van gerealiseerde sciencefiction. Commu-
nicatie via beelden was ooit een verre toekomst-
droom, vandaag heet het gewoon Skype. Om maar
één voorbeeld te noemen. Maar ondanks al die ge-
sostificeerde technologieën hangen we nog steeds
vast aan onze eerste technologie: vuur. Alle ver-
brandingen zijn een vorm van houtverbranding:
fossiele brandstoffen, kolen... We kunnen niet zon-
der, maar tegelijk is nu zelfs de meest primitieve
vorm ervan – het kampvuur, de open haard – er te
veel aan.’

Het wringt wanneer een primitief proces zoals
hout verbranden als slecht bestempeld wordt. We
associëren het ‘natuurlijke’ met goed. De Ameri-
kaanse psycholoog Paul Rozin deed er ooit onder-
zoek naar: hij liet mensen kiezen tussen enerzijds
‘natuurlijke’ en anderzijds bewerkte of artificiële

voeding en medicijnen. De voorkeur ging steevast naar natuurlijk. Ook wanneer de proefpersonen wisten dat beide producten even gezond waren (voor voeding) of even goed werkten (voor medicijnen). En ook wanneer hen op het hart werd gedrukt dat de producten chemisch identiek waren. De voorkeur voor het natuurlijke blijkt eerder meer dan rationeel. Het is waarom we denken dat versgeperst fruitsap gezond is, waarom zoetmiddelen uit de steviaplant beter zijn dan chemische varianten, of waarom gezondheidsadviezen minder van toepassing zijn op de zelfgemaakte, simpele kost van oma. En wellicht is het ook waarom we minder graten vinden in het opstoken van een geurend stuk hout, dan in verbrandingsmotoren en kolencentrales.

Open haard? Meer waard

We kunnen de liefde voor een brandende haard in geld uitdrukken: een huis met een open haard is ons meer waard dan eentje zonder. Uit data van immobiënwesite Realo.be blijkt een verschil van 5 procent. Vergelijk je woningen met 3 slaapkamers, een bewoonbare oppervlakte tussen 80 en 220 vierkante meter en een grondoppervlakte tussen 300 en 500 vierkante meter, dan is een huis met haard gemiddeld 285.000 euro waard, en een zonder 272.000 euro, zo werd berekend voor dit artikel.

Nog cijfers: van het boek *De man en het hout*

van de Noor Lars Mytting, een handleiding over het kappen, hakken, stapelen en het opbranden van alle soorten hout, werden honderdduizenden exemplaren verkocht, en het werd in meer dan tien talen vertaald. Het was overigens ook in Noorwegen dat de openbare omroep in 2013 live het branden van hout uitzond, twaalf uur aan een stuk, met commentaar. Wie dat gemist heeft, kan op Youtube nog steeds terecht voor uren haardplezier. Er zijn ook apps die van je smartphone een kampvuurtje maken.

‘Menselijke emoties zijn ambigu’, zegt de Nederlandse socioloog Joop Goudsblom, die in 1992 het boek *Vuur en beschaving* schreef. ‘Er zijn generaties geweest die bijzonder blij waren dat het gedoe met kachels en kolen achter de rug was. Het plezier dat we ontleenden aan vuur, werd een tijdlang overstemd door de makkelijkere manieren om het warm te hebben. In de moderne maatschappij is het vuur verdund, kan je zeggen. We gebruiken het nog overal, maar het is veel minder zichtbaar. We zien geen vlammen in auto’s of de centrale verwarming. Desondanks blijven we vuur associëren met allerlei aangename dingen, en houden we vast aan, bijvoorbeeld, een open haard, ook al hebben we die niet meer nodig.’

Oerinstinct

De niet-aflatende fascinatie voor vuur noemen zowel Goudsblom als filosoof De Cauter een oerinstinct. ‘Ons vermogen om vuur te maken en te con-

troleren was een van de grootste sprongen in het dierenrijk, net als de ontwikkeling van taal’, aldus De Cauter. ‘Het is nog steeds niet zeker wanneer we met beide begonnen zijn, maar hoe dan ook is vuur al lang een vaardigheid die ons onderscheidt van de andere dieren. We moesten uit de logica van de zoogdieren stappen – geen angst meer hebben – om het vuur te temmen. We gebruikten het voor verdediging, licht en warmte – erg handig – maar het is ook symbool gaan staan voor gezelligheid. Avonden zonder vuur waren koud en donker.’

In zijn boek *De oorsprongen, of het boek der verbazing* (2011) herinnert De Cauter aan Hestia, de Griekse godin van het vuur, wier zetel een haard is. In het antieke Griekenland hielden families steeds een vuur aan, om praktische redenen (energie om te koken, licht) en als symbool van menselijk samenzijn. Dat is het ook vandaag nog.

‘Denk maar aan een kampvuur,’ aldus De Cauter, ‘elk mensenjong vindt dat nog steeds heel erg leuk’. Starend naar de vlammen, blijkt onze passie voor vuur nóg dieper te gaan. ‘We glijden weg in een hypnotische fascinatie, een gedachteloze mijmering’, zegt de filosoof. Hij beroept zich op Immanuel Kant om een vergelijking te maken. ‘Het is als een vergezicht of een kabbelende beek: we kunnen er eeuwen naar staren, terwijl ze onze verbeelding prikkelen. Verstrooid genieten, zonder iets concreets te zien. En tegelijk alles te zien: je kan als het ware de hele mensengeschiedenis in de

vlammen ontwaren.’

Welbeschouwd is het bijzonder veel gevraagd om onze haard op te geven. De Cauter reikt een waakvlammetje aan om onze liefde voor vuur te bevredigen. ‘Kaarsen! Die zullen toch niet al te vervuilend zijn? En we zijn er evengoed door geboeid, zo blijkt. Kerstmis zonder kaarsen is ondenkbaar.’ Zelfs een enkele dansende vlam kan ons in vervoe-ring brengen.

